

Ferencz Barnabás

„Ami nincs, azt nem lehet?”

A társaság bejegyzése előtt kötött szerződésekre vonatkozó szabályozások fejlődése

Is the Non-Existent Ruled Out?

The Development of the Provisions on Pre-Incorporation Contracts

ÖSSZEFOGLALÁS

A tanulmány célja a gazdasági társaságok bejegyzése előtt keletkezett kötelezettségek jogi sorsának vizsgálata két common law országban és a magyar jogban. E kötelezettségek ugyanis jogi-dogmatikai szempontból izgalmas kihívást jelentettek a jogalkalmazók számára. A tanulmány fő megállapítása, hogy a vizsgált országokban viszonylag megnyugtatóan rendezték e szerződések jogi sorsát, amelyhez a jogharmonizáció, valamint a jogtranszplantáció is hozzájárult.

Journal of Economic Literature (JEL) kódok: K12, K15, M13

Kulcsszavak: gazdasági társaság, common law, magyar jog, társasági szerződés

SUMMARY

The aim of the study is to give an overview of the obligations incurred by the companies before the date of incorporation in

two common law countries and in Hungary. These obligations have always posed an interesting challenge for the judiciary and for the academia in terms of the doctrinal foundations of law. The main conclusion of the study is that the situation regarding such contracts have been relatively well-regulated, owing to the benefits of legal harmonisation and legal transpositions.

Journal of Economic Literature (JEL) codes: K12, K15, M13

Keywords: company, common law, Hungarian law, articles of association

A társaságok keletkezése szinte valamennyi jogrendszerben a bejegyzés időpontjához kötött, ami a jogképessé válásnak a kezdetét is jelenti.¹ Azonban az üzleti életben gyakorlati megfontolások megkívánhatják, hogy már a bejegyzés előtt a társaság nevében szerződjenek. E problematika különösen

---

DR. FERENCZ BARNABÁS, tanársegéd, PTE ÁJK Gazdasági és Kereskedelmi Jogi Tanszék (ferencz.barnabas@ajk.pte.hu).

abban az időszakban volt fontos, amikor a bejegyzéssel kapcsolatos eljárások hosszabb ideig tartottak, mint manapság. A tanulmány célja, hogy három jogrendszer, az angol, az amerikai és a magyar jog rendelkezésein keresztül ismertesse a bejegyzés előtt megkötött szerződések fejlődési ívét, valamint az azokkal kapcsolatos problémákat. Előzetesen megállapítható, hogy a társaság bejegyzése előtt kötött szerződésekre vonatkozó szabályozás fejlődési iránya konvergál, azonban egyes államok más-más fejlettségi fokon állnak. A legalacsonyabb foknak tekinthető, amely e szerződések jogi kötőerejét kétségbe vonja. A gazdasági élet biztonsága ellen hatna ugyanis, ha azzal lehetne mentesülni a szerződések teljesítésének kötelezettsége alól, hogy nem létező társaságok nevében kötnek szerződést. Legmagasabb foknak tekinthető, hogy a társaság bejegyzése előtt – a társaság nevében – megkötött szerződések automatikusan a bejegyzett társaságra szállnak át.

A COMMON LAW ORSZÁGOK ÁLLÁSPONTJA

A common law országok esetében elmondható, hogy a 19. század végét követően a jogi elgondolásuk külön utakon indult meg a társaság bejegyzését megelőzően megkötött szerződésekre vonatkozóan, bár sokáig közös alapon nyugodtak. Az angol és a Brit Nemzetközösség tagállamainak bíróságai – Alexander J. Easson² és Daniel A. Soberman³ professzorok szavaival élve – ugyanakkor sokáig „mintha kisebb jelentőséget tulajdonítottak volna az igazságszolgáltatásnak, helyette a saját fikcióik rabságában fából igyekeztek vaskarikát csinálni” (Easson–Soberman, 1992:415).⁴

A common law országok tekintetében érdemes néhány közös pontot ismertetni. Az egyik ezek közül a „promoter” fogalma, amely megnevezéssel mindazon személyeket illetik, akik a megalakítandó társaság érdekében, annak elősegítésére eljárak. Ilyen személy lehet az alapító tag, de akár a megalakítandó társaság vezető tisztségvi-

selője. Fontos kiemelni, hogy nem annyira a jog és a jogtudomány, hanem inkább az üzleti élet által kialakított fogalomról van szó – mint ahogyan erre Lord Bowen bírósági ítéletében rámutatott a Whaley Bridge Calico Printing Co. v Green ügyben.⁵ Érdemes megjegyezni, hogy a német társasági jogban is ismert a „Gründer” fogalma, azonban az AktG 28. §-a értelmében a részvénytársaságok esetében e körnek csakis a létrejövő részvénytársaság részvényesei feleltethetők meg.⁶ A német „Gründer” és az angol „promoter” fogalmak tehát nem csereszabatosak. A magyar jogban ugyanakkor e személyi körre nem találunk az angol „promoterhez” hasonló, találóan rövid kifejezést, de mind a jelenlegi, mind a korábbi társasági jogi jogszabályokban fellelhetünk szabályokat velük kapcsolatban. A magyar jogban – a mostani angol joghoz hasonlóan – e személyi körbe mind az alapító tagok, mind a vezető tisztségviselők adott esetben beletartoznak.

A következőkben a tanulmány röviden áttekinti a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződésekre vonatkozó angol, illetve amerikai megközelítést.

Angol álláspont

Az angol jogi gondolkodásban két fő időszak különböztethető meg. Egyrészt ismert a klasszikus common law álláspontja, amely organikus, a bírói esetjog alapján fejlődött. Ezzel szemben a modern álláspont kialakulásában vezető szerepet játszott a társasági jogi harmonizáció az Európai Közösségekhez való csatlakozás után, ami egyben jogalkotói beavatkozást is jelentett. Azonban az új szabályokat gyakorlati tartalommal a továbbiakban is a bírói gyakorlat töltötte meg.

A klasszikus common law szerinti álláspont

E korszakban a még nem létező társaság nevében kötött szerződések megítélése bizonytalan volt tekinthető, adott esetben felmerülhetett, hogy ezek a szerződések semmiek.

A *Kelner v. Baxter*⁷ ügy tekinthető az első precedensértékű ítéletnek az angol társasági jogban, amikor is a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések esetén a bíróságnak választ kellett találnia arra, hogy kit köteleznek a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések. Az ügy tényállása szerint egy hotelt üzemeltető, még be nem jegyzett társaság az egyik igazgatójának borkereskedésétől rendelt bort. Azonban a rendelt bort nem fizették ki, így *Kelner* a bírósághoz fordult. A bíróság ítéletében arra mutatott rá, hogy nem létező társaság nevében nem lehetséges szerződést kötni, ezért a megkötött szerződések a szerződést megkötő személyt kötik személyesen. Idáig tehát a klasszikus common law álláspont egyszerűnek tűnhet, valamint az ellenkezője is levezethető, miszerint a be nem jegyzett társaságot megillető kötelezettségek kikényszerítéséért a társaság promoterei perelhetnének.

Ezt a feltételezést felülírták a *Newborne v. Sensolid*⁸ ítéletben foglaltak, amely alapján akár e szerződések semmissége is felmerülhet. A tényállás szerint *Leopold Newborne*, a még be nem jegyzett *Newborne Ltd.* igazgatójaként eljárva, szerződést kötött a *Sensolid*del, amelyben meghatározott áron húskészítményeket szállít a részére. A húskészítmények piaci ára azonban a teljesítéskori időpontban sokkal alacsonyabban alakult, mint a szerződés megkötése idején, ezért a *Sensolid* úgy döntött, hogy nem veszi át a húskészítményeket. A teljesítés kikényszerítésére *Newborne* a bírósághoz fordult, kérve, hogy a kárát térítsék meg. A bíróság azonban elutasította a keresetet, mivel álláspontjuk szerint semmis szerződés alapján nem lehet követelni. A semmisséget szerintük az alapozta meg, hogy *Newborne* a nem létező *Newborne Ltd.* igazgatójaként járt el, márpedig nem létező személy javára nem lehetséges szerződéseket kötni, emiatt meg sem lehetett volna kötni a szerződést. A bíróság ítélete tehát a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések létezését vonta kétségbe, mindezt 1954-ben.

E szerződések bonyolultságát tovább fokozta azok átvállalásának nehézsége. A *Re Northumberland Avenue Hotel Co.*⁹ ítéletében a bíróság rámutatott arra, hogy a bejegyzések előtt megkötött szerződések csak akkor kötik a társaságokat, ha azokat megújítják (*novation*). Ez a gyakorlatban azt jelentené, hogy a korábban már megkötött szerződést újra kellett volna kötni úgy, hogy a promoterek helyett a társaság lép be az egyik oldalon szerződő félként. A bíróság kimondta, hogy nem minősül a szerződés megújításának az, ha a társaság teljesíti a korábban létrejött szerződést. A szerződés társaság általi elfogadása (*ratification*) pedig szintén nem minősül a szerződés megújításának.

Modern álláspont

A fenti szabályozás tarthatatlansága hamar megmutatkozott. Bár az angol társasági jog megújítására létrehozott *Jenkins-bizottság* az 1962-ben publikált jelentésében rendkívül előremutató javaslatokat tett – többek között a be nem jegyzett társaság nevében kötött szerződés automatikus átszállását a sikeresen bejegyzett társaságra –, a társaság bejegyzése előtti szerződésekre vonatkozó felfogás végül csak az EK-csatlakozás után módosult az első társasági jogi irányelv¹⁰ szabályainak átültetésével. Az irányelv 7. cikke úgy rendelkezik, hogy „ha egy társaság alapítása során, de a jogi személyiség megszerzését megelőzően, a társaság nevében eljárta, és a társaság nem vállalja az ebből eredő kötelezettségeket, az eljáró személyek e kötelezettségek vonatkozásában korlátlan, egyetemleges felelősséggel tartoznak, kivéve, ha ettől eltérően egyeztek meg”. E rendelkezés implicit módon kimondja, hogy a még be nem jegyzett társaságok nevében is érvényesen el lehet járni. E rendelkezés azonban az angol társasági jogba kisebb módosítással került be az Európai Közösségekhez való csatlakozáskor elfogadott, 1972. évi *European Communities Act* 68. fejezet 9. szakaszában. Az angol jogszabály úgy ül-

tette át az irányelv rendelkezését, miszerint „ha egy megkötött szerződés úgy tűnik, egy társaság számára vagy annak képviselőjében eljárva kötnek meg, és ez a társaság még nincs bejegyezve, akkor – ellenkező megállapodás hiányában – a szerződés azt a személyt köti, aki állítólagosan a társaság képviselőjében eljár, és amely kötelezettségekért személyesen köteles helytállni”. Látható, hogy az irányelv 7. cikkelyével ellentétben nincs rögzítve, hogy a társaság lemondhat az ilyen kötelezettségek vállalásáról, vagyis az angol jog a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések átszállását nem ismerte el. Ez a szövegváltozat később mind az 1985. évi, mind az 1989. évi Companies Actben is megjelent (Omar, 2005:81), és ezen az elgondoláson a jelenleg hatályos Companies Act 2006 sem változtatott, vagyis az angol jogban a továbbiakban is él az a szabály, miszerint a be nem jegyzett társaság nevében kötött szerződések nem kötelezik automatikusan a társaságot.

Ugyanakkor hatalmas előrelépésnek számít az első társasági jogi irányelv rendelkezéseinek átültetése az angol jogba, amelynek főpróbája a Phonogram v. Lane¹¹ ügy volt. A tényállás szerint a Phonogram lemezkiadó szerződést kötött Lane-nel, a Fragile Ltd. igazgatójával, amelyben vállalja egy zenekar lemezkiadási munkálatainak menedzselését. A megállapodás szerint 12 000 angol font előleget kapott volna e feladatok ellátására, mégpedig két egyenlő részletben. Az első, 6000 font összegű részletet meg is kapta, azonban mind a társaság megalapítása, mind pedig a zenekar lemezkiadása meghiúsult, emiatt a Phonogram a második részlet folyósítását megtagadta, valamint kártérítést követelt.

A bíróságnak az új szabályokat kellett értelmeznie. Lane azzal próbált kibújni, hogy a szerződés semmis, mivel a társaság bejegyzése iránti kérelmet nem nyújtották be, az irányelv 7. cikkelyének francia nyelvű változata szerint azonban annak szabályai csak akkor alkalmazhatók, ha a bejegyzés iránt már intézkedtek. A bíróság a European

Communities Actben található szövegváltozatot vette alapul, ami alapján megállapította Lane felelősségét a kötelezettségért. Vagyis az új szabályok alapján, a be nem jegyzett társaságok nevében megkötött szerződések egyrészt érvényesnek tekintendők, másrészt azok a promotereket kötik személyesen.

E szerződések ki is kényszeríthetők a promoterek által, mint ahogyan az a Braymist Ltd. v. Wise Finance Co.¹² ügyből is kiderült. A tényállás szerint ügyvédek egy csoportja, a még meg nem alakult Braymist Ltd. nevében, a Wise Finance Co. Ltd. részére eladtak egy ingatlant. A Wise Finance Co. azonban nem fizette ki a vételárat, így a Braymist Ltd. nevében eljáró ügyvédek a bírósághoz fordultak a teljesítés kikényszerítéséért. A bíróság megállapította, hogy a be nem jegyzett társaság nevében eljáró személyek személyesen is gyakorolhatják a jogosultságaikat. Ez tehát már a common law felfogással való végleges szakításnak tekinthető. Azonban fontos megjegyezni, hogy a társaság nevében, annak bejegyzése előtt megkötött szerződések a továbbiakban sem szállnak át automatikusan. Emiatt az angol társasági jogi gyakorlatban elterjedt a „shelf company”, vagyis a kulcsrakész társaságok „alapítása”. Ennek során a solicitor ügyvédek társaságokat jegyeznek be, és az azokban lévő teljes részesedésüket átruházzák az ügyfelükre. Ezzel pedig megkerülhető a promoterek személyes felelőssége, valamint a társaság alapítása körül fennálló bizonytalanságok.

Amerikai álláspont

Az amerikai jog sokáig az angol jog hatása alatt állt. Az amerikai társaságok szabályozásának alapja az angol chartered corporationre vonatkozó szabályokon nyugodott. Ugyanakkor viszonylag hamar szakított a Kelner v. Baxter ítéletben foglalt felfogással. Az Egyesült Államok jogában – Joseph Gross professzor gyűjtése alapján – hatféle megközelítés különböztethető meg a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések

nek a társaságok számára való kötelező erejével kapcsolatban. Ebből öt elv a bírói jog¹³ teremtménye, míg a hatodik megközelítés a törvény erején alapul, vagyis ez utóbbi esetben a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések azért kötelezik a társaságot, mivel azt jogszabály írja elő.

A szerződés jóváhagyása és elfogadása

Az Egyesült Államok bírói gyakorlatában, az egyik megközelítés szerint a társaságok már a bejegyzésük előtt képesek jóváhagyni (ratification) a társaság alapítása során eljáró személyek által megkötött szerződéseket. Dogmatikai szempontból azonban kifejezetten sántít ez a megközelítés, mivel előre feltételezi, hogy létezik olyan személy, akinek a nevében a szerződést meg lehetett volna kötni. Ugyanakkor e megközelítés egyik nagy eredménye, hogy a társaságot a megkötött szerződések minden további, elfogadásra irányuló aktus nélkül kötelezik (Gross, 1972:518).

A szerződés társaság általi elfogadása (adoption) már dogmatikai szempontból is elfogadhatóbb megközelítésnek tűnik. Ennek során a társaság a bejegyzése előtt megkötött szerződést, akár minden alakszerű döntés nélkül is, magára nézve kötelezőnek ismeri el. Az equityből származó doktrína értelmében ugyanis, ha a szerződést egy jövőben létrehozandó javára kötötték, és ez a szerződés a társaság tevékenysége szempontjából észszerűnek és megfelelőnek tekinthető, úgy a szerződésből származó jogosultságok elfogadásával minden további nélkül kötőerővel rendelkezik a társaság részére (Gross, 1972:520).

Fennálló ajánlat elfogadása

Ez a megközelítés Wisconsin állam bírói gyakorlatából ered, azonban kevés állam követte – a kivételek közé tartozik Utah állam. A bíróságok arra az elgondolásra alapozták a bejegyzés előtt megkötött szerződések jogi kötőerejét a társaságok részére, hogy az

ilyen szerződések nem mások, mint fennálló ajánlatok a másik fél részéről, így a társaságoknak elégséges volt azokat elfogadni a megalakulásuk után. Vagyis e megközelítés részben vegyítette az elfogadási megközelítést úgy, hogy kiküszöbölte a nem létező személyek nevében való eljárásra vonatkozó, dogmatikailag megalapozatlan analógiákat. Azonban ezen elmélet sem tekinthető teljesen megalapozottnak, mivel a gyakorlatban a társaságok nagyon ritkán tesznek kifejezett elfogadó nyilatkozatokat a bejegyzés előtt megkötött szerződésekre, így előfordulhat, hogy adott esetben a társaság javára megkötött szerződés később nem rendelkezik jogi kötőerővel (Gross, 1972:523).

A szerződés megújítása

Samuel Williston¹⁴ amerikai jogászprofesszor a *Williston on Contracts* című, szerződések jogáról szóló kommentárjának 1959. évi kiadásában úgy ír, hogy a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések elfogadása helyett sokkal helyesebb lenne a szerződések megújításáról beszélni. A társaságnak az ügyletbe való beleegyezése ugyanis szintén nem feleltethető meg az elfogadásnak, mivel az nem eredményezi a társaság alapításakor eljáró személyek jogainak és kötelezettségeinek az átszállását. A társaság ügyleteinek szerződésekhez való hozzájárulása ugyanis abban a hiszemben történik, hogy a szerződéses felek személyének lecserélődése – az alapításkor eljáró személyekről a társaságra – a másik fél előzetes beleegyezésével történik. Ez pedig a szerződés megújítását eredményezi, aminek folyománnyaként a társaság alapításakor eljáró személyek jogai és kötelezettségei átszállnak a társaságra (Gross, 1972:524–525).

Bejegyzés előtt teljesített szolgáltatások

E megközelítés értelmében az amerikai bírói gyakorlat a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések kötőerejével kapcsolatban abból indult ki, hogy a társaság alapítása

kor eljáró személyeknek még a megalakulás előtt lehetőségük van a vállalkozási szerződések megkötésére. A későbbiek folyamán a társaságnak ugyanolyan joga van megtagadni a szolgáltatást, mint bármely más szerződés esetében. Problémát okozhat, ha a szerződés részben vagy egészben teljesült még a bejegyzés előtt. Ilyenkor a társaság nem dönthet a szerződés felbontásáról, a szerződés elfogadásáról vagy el nem fogadásáról, valamint a szolgáltatás tárgyát sem adhatja vissza. A társaság pusztán a megalakulásával elfogadja a szolgáltatást (Gross, 1972:526).

Jogalap nélküli gazdagodás

Az amerikai bírói gyakorlatban kialakult az a megközelítés is, amely a társaság megalakulása előtt megkötött szerződések alapján a társaság számára megtörtént teljesítést jogalap nélküli gazdagodásnak fogta fel. Részben abból a fentiekben ismertetett megközelítésből indultak ki, hogy a társaság megalakulásával elfogadja a szerződésből származó előnyöket. Mivel azonban nem voltak a szerződés alanyai, ezért a részükre teljesített szolgáltatások alapján jogalap nélkül gazdagodnának. Emiatt a bíróság ítéletével pótolja a szerződést, amely alapján az ellenérték megfizetésére kötelezhető. Ezt a megközelítést ugyanakkor viszonylag ritkán alkalmazták az amerikai bíróságok, legtöbbször befektetővédelmi okokra hivatkozva. Szintén e megközelítés ellen hat, hogy a gyakorlatban ha egy társaság a bejegyzése után fizet, vagy ígéretet tesz a fizetésre, akkor jogos ellenszolgáltatásnak (consideration) minősülnek a múltban történt teljesítések (Gross, 1972:527).

Jogszabályon alapuló kötelezettség alapján

Mivel a bíróságok nem tudtak konzekvens álláspontot kialakítani a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződésekkel kapcsolatban, ezért a tagállamok jogalkotói számára úgy tűnt, hogy szükséges a beavatkozás. Gross professzor a tanulmányában a mich-

igani és a kansasi társasági törvényt jelölte meg, amelyek e kérdéseket többé-kevésbé rendezték (Gross, 1972), bár az általa hivatkozott rendelkezések hamarosan hatályukat veszítették. Michigan állam ugyanis részben átvette a Model Business Corporation Act (MBCA) rendelkezéseit, míg Kansas a Delaware társasági törvényét.

Fontos kiemelni a Model Business Corporation Act szerepét, amelynek egyik fő célja a társasági törvények harmonizációja volt. E törvény az American Bar Association gondozásában jelenik meg, a legfrissebb szövegváltozatát 2016-ban publikálták. Érdekes módon az MBCA § 2.04 alapján a társaság alapítása során eljáró személyek akkor felelnek személyesen a társaság nevében megkötött szerződésekért, amennyiben tudomásuk volt arról, hogy a bejegyzés még nem történt meg. A szakaszhoz fűzött indoklás alapján elmondható, hogy e rendelkezések csak akkor alkalmazandók, ha semmilyen lépés sem történt a társaság bejegyzése iránt.¹⁵ Vagyis alapvetően a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések a társaságot kötik a modelltörvény alapján.

Összefoglalás

A két vizsgált, common law jogcsaládba tartozó ország jogrendszeréről elmondható, hogy eltérően fogják fel a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések problematikáját. Az angol társasági jog továbbra sem ismeri el az ilyen szerződések automatikus átszállását a később létrehozott társaságra. Ezzel szemben az amerikai társasági jogban – legalábbis az MBCA-t követő szövetségi államok jogrendszerében – alapvetően nem kérdéses a jogi sorsa ezen szerződéseknek.

A TÁRSASÁG BEJEGYZÉSE ELŐTT MEGKÖTÖTT SZERZŐDÉSEKRE VONATKOZÓ SZABÁLYOK A MAGYAR JOGRENDszerben

A hazai jogéletben ma már nem vitatott, hogy a társasági szerződés megkötése és a gazdasági társaság bejegyzése között eltelt

időszakban kötött szerződések a társaságot kötelezik. A hatályos Ptk. 3:101. § is kimondja, hogy a gazdasági társaság a létesítő okirat közjegyzői okiratba foglalásától, vagy ügyvédi vagy kamarai jogtanácsosi ellenjegyzésétől kezdődően a létrehozni kívánt gazdasági társaság előtársaságaként működhet, azonban az üzletszerű tevékenység folytatásához be kell nyújtani a bejegyzési kérelmet. Bár a gyakorlati jelentősége az előtársaságoknak csökkent, köszönhetően a cégeljárások felgyorsulásának (Mohai, 2014), a gazdasági élet kiszámíthatósága szempontjából e szabályok fontos vívmánynak tekinthetők. Ugyanakkor a magyar jogban sem volt mindig ennyire egyértelmű a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések sorsa.

*A magyar kereskedelmi jog szabályai
a második világháború végéig*

Az 1840. év a magyar kereskedelmi jog fejlődésének szempontjából kiemelkedő jelentőségű volt. A reformkorban a gazdasági fejlődés beindítása érdekében megalkották és elfogadták mindazon törvénycikkeket, amelyek a modernnek tekinthető gazdálkodási keretek kialakítását tűzték ki célul. Ennek folyományaként újraszabályozták többek között a társasági jogot, a csődjogot¹⁶ és a váltójogot¹⁷ is. A közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól szóló 1840. évi XVIII. törvénycikk szinte valamennyi modern társas gazdálkodási formát bevezette. A törvény különbséget tett „a szoros értelemben közkereseti társaságok” és a részvénytársaságok között. Előbbiek tekintetében ki kell emelni, hogy a szabályok alapján lehetőség volt a mai közkereseti társaságnak, valamint a mai betéti társaságnak megfelelő formában való működésre. A törvény nem kötötte a társaságok érvényes létrejöttét a bejegyzéshez, ugyanakkor a váltóképesség – vagyis váltó alapján jogok és kötelezettségek megszerzése – egyik fontos feltétele volt, hogy a váltóbíróknál bejegyeztessék magukat. Ebben a korszakban tehát a társaság bejegyzése előtt megkötött

szerződések problémája a szoros értelemben közkereseti társaságok esetében nem volt értelmezhető. A részvénytársaságok esetében azonban a törvény már kötelezően előírta a társaságok bejegyzését a váltóbíróknál. Ugyanakkor a jogalkotó nem rendelkezett a bejegyzés előtt megkötött szerződésekről.

Az 1875. évi XXXVII. törvénycikk – a kereskedelmi törvény (Kt.) – szabályai négy különböző társasági típust ismertek: a közkereseti társaságot, a betéti társaságot, a részvénytársaságot és a szövetkezeteket.¹⁸ A társaság bejegyzése előtt kötött szerződésekre társasági típusonként eltérő szabályok vonatkoztak. Közkereseti társaságok esetében – amelynek megalapításához a bejelentés kötelező minimális tartalmi elemein kívül semmilyen egyéb formai és tartalmi követelmény betartása nem volt szükséges – a társaság nemcsak a bejegyzés időpontjától, hanem már a tevékenység tényleges megkezdésétől számítva is létrejöttek volt tekinthető.¹⁹ E szabályozási megoldás alapján elmondható, hogy közkereseti társaságok esetében a bejegyzés előtt megkötött szerződések a társaságot kötötték, nem pedig azok tagjait. Betéti társaságok esetében hasonló módon rendelkezett a jogalkotó, a Kt. 138. §-a szinte szó szerint megismételte a közkereseti társaságokra vonatkozó szabályt. Ugyanakkor a társaság bejegyzése előtt kötött szerződések tekintetében a kültag felelősségét a beltagokéval együttesen korlátlanul és egyetemlegesnek mondta ki, e főszabály alól azonban kivételt jelentett, ha a kültag igazolni tudta, hogy a harmadik személynek tudomása volt a kültag korlátozott felelősségéről. A részvénytársaságok bejegyzése előtt megkötött szerződésekre a törvény más szabályozási koncepciót követett. A részvénytársaságok esetében kimondták, hogy azok létrejötte a bejegyzéshez volt köthető. Azonban a bejegyzés előtt megkötött ügyletek tekintetében – amennyiben azok nem a részvénykibocsátásra vonatkoztak – nem mondta ki azok semmisségét, hanem a megkötött ügyletek a tár-

saság nevében eljár személyeket kötötte.²⁰ A szervezetek tekintetében is ugyanez a megoldás érvényesült.²¹

Az 1930. évi V. törvény a korlátolt felelősségű társaságot²² és a csendes társaság jogintézményét német mintára vezette be a magyar jogrendszerbe. A törvény kimondta, hogy a korlátolt felelősségű társaság létrejötté a bejegyzéshez köthető, azok a személyek, akik a cég bejegyzése előtt eljártak a társaság nevében, személyesen felelnek a vállalt kötelezettségeikért. E szabályok tehát megegyeznek a Kt. részvénytársaságokra és a szervezetekre vonatkozó szabályaival.

Összességében a korszakról megállapítható, hogy a személyegyesítő társasági formák tekintetében a bejegyzésük előtt megkötött szerződések a társaságot kötötték, mivel a létrejövétel legkorábbi időpontja a tevékenységük tényleges megkezdésének ideje volt. Ezzel szemben a tőkeegyesítő vagy tőkeegyesítő vonásokat mutató társasági formák tekintetében a bejegyzés előtt megkötött szerződések az eljáró személyeket kötötték. A szerző álláspontja szerint e megoldás kétségkívül jobban szolgálta a formális élet biztonságát, mint a klasszikus common law „megközelítés”, ami alapján a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések érvényessége is kétséges volt.

A második világháború végétől az 1988. évi VI. törvényig

Magyarország a szovjet érdekszférába került a második világháború után, ami a későbbiekben nagyban meghatározta a társadalmi és a gazdasági berendezkedést is. Emiatt a korszak jogi gondolkodásában háttérbe szorultak a kereskedelmi társaságok, mivel a központi ideológia a legfontosabb gazdálkodó szervezeteknek az állami vállalatokat és a szervezeteket tette meg. A szervezetek kiemelt szerepét mutatja a szervezetekről szóló 1947. évi XI. törvény is, amely a Kt. rendelkezéseit váltotta fel. A szervezetek többé már nem minősültek kereskedelmi társaságoknak. Ugyanakkor több szem-

pontból is elmondható, hogy nem szakadt el véglegesen a Kt. rendelkezéseitől, hiszen egyrészt a törvény saját maga is kimondta, hogy kereskedelmi társaságok szabályai alkalmazandóak háttérszabályként. Másrészt, egyes rendelkezések változatlanok maradtak a Kt. szervezetekre vonatkozó szabályaihoz képest. Ilyen szabály volt a törvény 8. § (2) bekezdése, ami alapján kimondta azoknak az egyetemleges felelősségét, akik a szervezet megalakulása előtt a szervezet nevében eljártak. A szervezetek újraszabályozására az 1959. évi IV. törvényben, vagyis a polgári törvénykönyvben került sor. A Ptk. megtartotta az 1947. évi szervezeteti törvény rendelkezéseit a szervezet bejegyzése előtt megkötött szerződésekért való felelősség tekintetében, ugyanakkor egyidejűleg biztosította annak lehetőségét is, hogy a szervezet az ilyen kötelezettségeket utólagosan elfogadja.²³ Az 1971-ben hatályba lépett szervezeteti törvény e rendelkezéseket érintetlenül hagyta.

Az 1948. évi XXXVII. törvénycikk a nemzeti vállalatról szólt, amely az államosított vállalatokból alakult, vagy újonnan hozták létre állami tulajdonú vállalatként. Szintén e vállalatok közé tartoztak mindazon vállalatok, amelyekben az állami részesedés meghaladta az 50%-ot. A vállalat bejegyzése előtt megkötött szerződéseket alapvetően nem engedte meg, viszont lehetőséget biztosított az ügyleteknek a vállalat részéről történő utólagos elfogadására. Amennyiben azonban ez nem történt meg, úgy az ebből származó károkért a jognyilatkozat megtevői és a jogügyletet megkötők feleltek egyetemlegesen és korlátlanul.

Az állami vállalatok tekintetében már nem történt meg a bejegyzés előtt megkötött szerződésekre vonatkozó szabályok megalkotása. Sem az 1950. évi 32. törvényerejű rendelet, sem a régi Ptk. és az állami vállalatra vonatkozó részletszabályokat tartalmazó 11/1967. (V. 13.) kormányrendelet, sem pedig az 1977. évi VI. törvény nem foglalkozik ezekkel a kérdésekkel. Érthetőnek tűnik a jogalkotó hallgatása, hiszen az

állami vállalatok közhatalmi aktusok útján alakultak, nem pedig önkéntes üzleti alapon, ezért az ilyen rendelkezések alapvetően értelmezhetetlenek. Ugyanakkor, mivel a jogszabályok megengedték az állami vállalatok kereskedelmi társaság formában történő megalapítását, nem mondhatjuk, hogy e rendelkezések eltűntek, hiszen mind a kt., mind pedig a kft.-re vonatkozó 1930. évi V. törvény hatályában fennmaradt egészen az 1988.²⁴ évi VI. törvény hatálybalépéséig. Az állami vállalatokhoz hasonló módon, a gazdasági társulások esetében sem szabályozták a bejegyzés előtt megkötött szerződések.

Összességében a korszakban változatos képet mutatott a társaságok bejegyzése előtt megkötött szerződésekre vonatkozó szabályozási rendszer. A szövetkezetek esetében a továbbiakban megmaradtak azok a szabályok, amelyek megnyugtatóan rendezték ezeket a kérdéseket. Más társasági formáknál azonban már közel sem ennyire kielégítő a helyzet. Ugyanakkor a gazdasági élet korabeli korlátozott viszonyai miatt elégségesnek tűnhettek e szabályok, hiszen a társaságok állami jóváhagyás nélkül nem működhettek.

Gt.-től az új Ptk.-ig

Az új gazdasági társaságokról szóló törvény kiemelkedő szerepet játszott a magyar gazdasági rendszer átalakulásában, a szocialista tervgazdaságból a piacgazdaság felé. A gazdaság szereplői számára tehát megvolt a lehetőség, hogy a saját elhatározásukból fakadóan kezdjenek vállalkozni. Ezért ismét felmerülhetett a gyakorlati életben annak a lehetősége, hogy egy még be nem jegyzett társaság nevében kössenek meg szerződést. Az 1988. évi VI. törvény a bejegyzésnek visszaható hatályt adott, vagyis a társasági szerződés megkötése vagy az alapszabály elfogadásának időpontjára visszamenőleg jött létre. A cégbejegyzés előtt megkötött szerződések a Gt. szabályai értelmében a társaság nevében eljárókat kötelezte korlátlanul és egyetemlegesen, ami alól a társaságok

által utólagos jóváhagyással lehetett mentesülni. Dogmatikai szempontból kétségkívül kifogástalannak tekinthető ez a megközelítés, azonban az üzleti élet kívánalmainak kevésbé felelt meg. Ezért a társasági jogunkba az 1997. évi CXLIV. törvény (Gt. II) német mintára meghonosította az előtársaság jogintézményét. Az előtársaság szabályainak értelmében tehát a társaságok nevében már lehetőség volt szerződni a társaság létesítő okiratának ellenjegyzésétől számított időszakától kezdve. Azonban a joggyakorlat számára nehézséget okozott az előtársaságok jogképessége mértékének megállapítása, valamint az sem derült ki egyértelműen, hogy egy speciális társasági formáról van szó, vagy csupán egy létszakaszról. A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvény ezért igyekezett tovább pontosítani e szabályokat, kiemelve, hogy az előtársaság esetében a társaság létezésének egy szakaszáról van szó. E szabály csak kisebb módosításon esett át 2012-ben, ami az intézmény lényegét nem érintette. Az új Ptk. az előtársaságokra vonatkozó szabályokat kiterjesztette a szövetkezetekre és az egyesületekre is.

KÖVETKEZTETÉSEK

Elmondható, hogy a vizsgált országok társasági jogában a bejegyzésnek konstitutív hatálya van, a társaságok létrejötte ugyanis ehhez köthető. Azonban korántsem egységes, hogy a vizsgált országok miként viszonyulnak a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződésekhez. Az angol jogban a bíróságok részéről sokáig egyfajta tanácstalanság figyelhető meg, amit a jogharmonizáció vívmányainak köszönhetően sikerült feloldani. A kérdéskör mégsem rendeződött teljes mértékben, hiszen a szerződések a továbbiakban sem szállnak át automatikusan a bejegyzendő társaságra, hiába mutatkozik meg az erre irányuló szándék a felek akaratából. Az Egyesült Államokban is kihívást jelentettek az ilyen szerződések, de a bírói gyakorlat igyekezett minél hamarabb valamilyen üzletileg is észszerűnek tekinthető

megoldást találni. A társaságimodell-törvény, úgy tűnik, képes volt rendezni ezeket a kérdéseket, de csak azon szövetségi államok tekintetében, amelyek az MBCA rendelkezéseit átvették. Meglehető lehet, hogy a magyar társasági jog viszonylag hamar képes volt megoldásokat nyújtani a társaság bejegyzése előtt megkötött szerződések problematikájára. Mégis, mind a Kt. rendelkezései, mind pedig a 90-es években megjelent előtársaság észszerűnek tűnnek, főleg, ha az angol jog kuszaságához viszonyítjuk.

JEGYZETEK

- ¹ Érdekes ellenpélda a német jogrendszer, amelyben a betéti társaságok esetében elégséges a szerződés megkötése, a jogszabály nem ír elő bejegyzési kötelezettséget.
- ² Alexander James Easson (1936–2007) angliai születésű, kanadai jogászprofesszor a Queen's Universityn. Fő szakterülete a nemzetközi üzleti tanulmányok és adózás volt. Pályafutása során szakértőként dolgozott a Világbank és az IMF részére is.
- ³ Daniel A. Soberman (1929–2010) kanadai jogászprofesszor, a Queen's University egyik alapító oktatója. Fő szakterülete az üzleti jog.
- ⁴ Eredetileg: „[...] courts in England and other Commonwealth countries have seemed to attach less importance to effecting justice and more to attempting to fit round pegs into square legal pigeon-holes, so that ultimately, in virtually all jurisdictions, it has been necessary to rescue the lawyers from the dilemma that their own fictions have created by having recourse to legislative solutions.”
- ⁵ (1879) 5 QB 109.
- ⁶ *Aktiengesetz* vom 6. September 1965 (BGBl. I S. 1089), das zulezt durch Artikel 9 des Gesetzes vom 17. Juli, www.gesetze-im-internet.de/englisch_aktg/englisch_aktg.html#p0129.
- ⁷ (1866) LR 2 CP 174.
- ⁸ [1954] 1 QB 45.
- ⁹ (1866) 33 Ch D 16.
- ¹⁰ 68/151/EGK irányelv az egész Közösségre kiterjedő egységes biztosítékok kialakítása érdekében a tagállamok által a társaságitagok és harmadik személyek érdekei védelmében a Szerződés 58. cikkének (2) bekezdése szerinti társaságoknak előírt biztosítékok összehangolásáról.

- ¹¹ [1982] 1 QB 938.
- ¹² [2002] 2 All ER 333.
- ¹³ A bírói jog volt John Austin munkásságának egyik fő kutatási tárgya. John Austin életéről és munkásságáról bővebben lásd Kecskés, 2006; 2007; 2015.
- ¹⁴ Samuel Williston (1861–1963) amerikai jogász, a Harvard Law School professzora, valamint a *Harvard Law Journal* első évfolyamának egyik szerkesztője. Kiemelkedő volt az amerikai jogi kommentárirodalmi munkássága, első alkalommal 1920 és 1922 között jelent meg öt kötetben *The Law of Contracts* címen.
- ¹⁵ www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/business_law/corplaws/2016_mbca.authcheckdam.pdf.
- ¹⁶ 1840. évi XXII. törvénycikk.
- ¹⁷ 1840. évi XV. törvénycikk.
- ¹⁸ Kt. 61. §.
- ¹⁹ Kt. 87. §.
- ²⁰ Kt. 160. §.
- ²¹ Kt. 228. §.
- ²² Bár a kft. végül Kuncz Ödön tervezete alapján került kodifikációra a magyar jogrendszerben, azonban a témával korábban részletesebben is foglalkozott Bozóky Géza, pécsi jogászprofesszor (Kecskés, 2008).
- ²³ Régi Ptk. 46. § (1) – (2) bekezdés.
- ²⁴ 1988 több szempontból is mérföldkőnek tekinthető, hiszen egyrészt akkor alakult ki az a gazdasági jogi háttér, amely megalapozta a gazdasági rendszer átalakulását. Másrészt számos híres vagy éppen hírhedt társaság megalakítása is erre az időszakra köthető. Utóbbiak közé tartozik a Postabank, amely a 90-es évek második felének egyik nagy visszhangot kiváltó botránya közepette szűnt meg végül. Lásd bővebben Szalay, 2017.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bárczi Judit – Zéman Zoltán (2015): A pénzügyi kultúra és annak anomáliái. *Polgári Szemle*, 11. évf., 1–3. sz., 101–108.
- Easson, Alexander James – Soberman, Daniel Allan (1992): Pre-Incorporation Contracts: Common Law Confusion and Statutory Complexity. *Queen's Law Journal*, Vol. 17, No. 2, 414–464.
- Gross, Joseph H. (1972): Liability on Pre-Incorporation Contracts. *McGill Law Journal*, Vol. 18, No. 4, 512–535.

- Kecskés András (2006): John Austin gondolatai a jogról, a jogon kívüli tényezőkről és a szankciókról. In: Gál István László – Hornyák Szabolcs (szerk.): *Tanulmányok dr. Földvári József professzor 80. születésnapja tiszteletére*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 113–127.
- Kecskés András (2007): John Austin félig megélt élete és félig megírt jogbölcselete. *Jogtudományi Közöny*, 62. évf., 7–8. sz., 345–351.
- Kecskés András (2008): A kereskedelmi jog régi professzorai Pécsen (Bozóky Géza és Rudolf Lóránt). In: Kajtár István (szerk.): *Pécsi jogászprofesszorok emlékezete, 1923–2008*. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 247–260.
- Kecskés, András (2015): Inside and Outside the Province of Jurisprudence. *Rechtstheorie*, Vol. 46, No. 4, 465–479, <https://doi.org/10.3790/rth.46.4.465>.
- Lentner Csaba (1996): Ki fizeti (meg) a privatizációt? *Gazdaság és Társadalom*, 7. évf., 3–4. sz., 36–51.
- Mohai Máté (2014): Helytállás az előtársaság által vállalt kötelezettségeikért. In: Ádám Antal (szerk.): *PhD Tanulmányok 13*. Pécsi Tudományegyetem ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 231–250.
- Omar, Paul J. (2005): Crossing Time's Boundaries: *A Comparative View of Legal Responses to the Pre-Incorporation Contract*. *Singapore Journal of Legal Studies*, No. 1, 76–92.
- Szalay Gábor (2017): Vállalati botrányok és esetek áttekintése különös tekintettel a felelős társaságirányítás és a transzparencia kérdésköreire (I.). *A Postabank-jelenség*. *Jura*, 23. évf., 1. sz., 389–398.